

slovenská archivistika

2 / 2022

ročník 52

ISSN 2730-0323

est comparatus, per
Montium, ut pote; Joar
tinum Leporis, precise
cessitatem Collegij Promon
hor Privilegiati Oppidi
cium. Die 1. Mensu
ANNO 1
Post horrendam carnal. subitanam deva
documentalem eversionem, malitia
rum, inopinata factam, Die vigesi
Anni

SLOVENSKÁ ARCHIVISTIKA

ROČNÍK 52

2022

Číslo 2

ODBOR ARCHÍVOV A REGISTRATÚR
MINISTERSTVA VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
A
MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV

Vydavateľ/Publisher
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
odbor archívov a registratúr a Slovenský národný archív

Redakčná rada/Editorial Board

Milan Belej (Štátny archív v Nitre, Ivanka pri Nitre)
Ivana Červenková (Slovenský národný archív, Bratislava)
Petr Elbel (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno)
Andrea Farkasová (Magyar Nemzeti Levéltár, Budapešť)
Miroslav Kunt (Národní archiv, Praha)
Tünde Lengyelová (Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava)
Rastislav Luz (Slovenský národný archív, Bratislava)
Kristína Majerová (Archív Slovenskej akadémie vied, Bratislava)
Mária Mrižová (MV SR, odbor archívov a registratúr, Bratislava)
Richard Pavlovič (Štátny archív v Košiciach, Košice)
Monika Péková (MV SR, odbor archívov a registratúr, Bratislava)
Juraj Roháč (Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Bratislava)
Lucia Tokárová (Štátny archív v Košiciach, Košice)
Daniela Tvrdoňová (Slovenský národný archív, Bratislava)

Hlavný redaktor/Editor in chief
MÁRIA MRIŽOVÁ

Výkonný redaktor/Managing Editor
DANIELA TVRDOŇOVÁ

Tajomník/Editorial secretary
IVANA ČERVENKOVÁ

Jazykovi a technickí redaktori/Proofreading and technical editors
RASTISLAV LUZ, LUCIA TOKÁROVÁ

OBSAH

Za Emilom Kufčákom (Peter Víttek)	7
ŠTÚDIE A ČLÁNKY	
Biačková, Adriana: Vizitačné zápisnice ako prameň k historickým nápisom (na príklade zápisníc zo Spiša)	11
Csiba, Balázs: Šľachtici z Malého Mágra na konci stredoveku.....	27
Mišíková, Alena: Pečate šľachtického rodu z Michaloviec v druhej polovici 17. a začiatkom 18. storočia	46
Korekáč, Ján: Nápis na tekovských zvonoch do roku 1800.....	69
PREDPISY	
Péková, Monika: Národná koncepcia rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028.....	89
LITERATÚRA	
Recenzie a referáty	
C. TÓTH, Norbert. Archontológia uhorských kapitúl (Balázs Csiba)	91
PASTUCHA, Tomáš (ed.). Najstaršia mestská kniha Ružomberka (Drahomír Velička).....	94
PAZDERSKÝ, Roman. Historik Wácslaw Wladiwoj Tomek a české dejepisectví 19. stoloetí (Štefan Hrivňák)	97
RISTOVSKÁ, Radoslava. Dolnokrupskí Chotekovci a ich potomkovia od začiatku 19. storočia do súčasnosti (Daniela Hrnčiarová)	101
VRTEL, Ladislav. Slovenský znak, jeho pôvod a vývoj do roku 1918 (Peter Kartous)	103
ŠVORC, Peter. Štrbské vizitácie posledných 100 rokov (1918 – 2021) (Božena Malovcová).....	105
DUBOVSKÝ Patrik. Ján Langoš. Od samizdatov a VPN k dokumentom ŠtB a ÚPN (Ivan Tichý).....	111
KLOKNER, Tomáš (ed.). Terra vineatica. Kultúra vinohradníctva a vína v stredoeurópskom priestore (Ivana Červenková)	114
WANNER, Michal et al. Slovník současné archivní terminologie (Anna Beňová).....	118
WANNER, Michal et al. Slovník současné archivní terminologie (Peter Keresteš)	120
Archívny almanach, 2021, roč. 4 (Ivana Červenková).....	124

FEJTOVÁ, Olga (ed.). Documenta Pragensia XXXIX. Praha v obnoveném státě. Zemská metropole hlavním městem nové republiky (Michal Bartal)	127
KUŠNIRÁKOVÁ, Ingrid (ed.). Historické štúdie 55 (Martin Garek)	133
HRIVŇÁK, Štefan – KERESTEŠ, Peter. (zost.). Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2019 – 2020 (Adriána Klincová)	139
Paginae historiae. Sborník Národného archívu 29/2021, č. 2 (Alena Gazdíková)	145
Studia historica Tyrnaviensia 21/2021, č. 2 (Mária Letzová)	150
Turul 2021/1, 2, 3, 4 (Balázs Csiba)	151
 Bibliografický prehľad zahraničných archívnych periodík	
Archivar. Zeitschrift für Archivwesen 2021/3, 4 (Peter Konečný)	154
Archives and Records: The Journal of the Archives and Records Association 2021/3 (Jana Kafúnová)	156
Archivi 2019/2 (Marek Púčík)	159
Archiwista Polski. Kwartalnik, 2022, roč. XXVI, č. 1 (101) (Zuzana Kollárová)	163
Archivní časopis 2021/4 (Michal Bartal)	166
Levélrtári szemle 2021/1, 2, 3, 4 (Klaudia Bugyinszká)	168
Otečestvennyje Archivy 2021/4, 5, 6 (Mária Novosádová)	175
Sborník archívnych prác 2021/2 (Daniela Tvrdoňová)	180
 SPRÁVY	
Šedivý, Juraj: Výučba archívnictva a pomocných vied historických na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v akademickom roku 2021/2022	183
Domenová, Marcela: Katedra archívnictva a pomocných vied historických IH FF Prešovskej univerzity v Prešove a jej činnosť v akademickom roku 2021/2022	189
Marinová, Silvia: Bádateľna Slovenského národného archívu a pandémie – obmedzený režim a jeho vplyv na bádateľskú agendu	193
 KRONIKA	
XXV. archívne dni v Slovenskej republike (správa z podujatia) (Ivana Červenková)	200
Slovensko v štátnej symbolike (výstava) (Norbert Praženka)	202
Hodnotenie – kľúčová úloha archívov (Kristína Majerová)	205
Diplomata pecuniaria. 4. brniansky diplomatický workshop (Monika Hudáková)	212
Správa z konferencie Digital humanities – Nástroje sprístupňovania historického dedičstva (Sabina Danková)	214

Eulália JAROŠOVÁ, rod. Gálisová (Ol'ga Kvasnicová).....	217
Daniel KUZMÍK šesťdesiatpäťročný (Ivan Tichý).....	218
Pavla MACKANIČOVÁ (Anna Zamišková).....	219
Daniela MARCINOVÁ, jubilujúca (Tina Hrivňáková).....	221
Životné jubileum Márie PACINDOVEJ (Gabriela Vencelová).....	222
Beatrix SINKOVÁ (Veronika Plesníková).....	223
Eva VRABCOVÁ (Daniela Tvrdoňová).....	224
Marta ZLEJŠIA, r. Kečkేశová (Peter Víttek).....	225
Životné jubileum Pavla VIMMERA, Pavel (Štefan Hrivňák).....	226
PRÍLOHY	
Národná koncepcia rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028.....	229
ZOZNAM AUTOROV ŠTÚDIÍ A ČLÁNKOV.....	268
POKYNY PRE AUTOROV.....	270

financií v neskorom stredoveku, ku ktorým sa dopracoval skrz menej známe pramene, čím podnietil bádateľov k tomu, aby prehodnotili už zaužívaný výklad a položili si nové bádateľské otázky. Piatkový workshop uzatvoril Ondřej Schmidt z Masarykovej univerzity v Brne referátom o privilégiách Žigmunda Luxemburského určených talianskym príjemcom. Proces udeľovania týchto privilégií sprevádzali vyjednávania predovšetkým o výške ceny, ktorú príjemcovia museli za udelené práva zaplatiť Žigmundovi a jeho kancelárii. Ondřej Schmidt osvetlil finančné pozadie týchto jednaní v troch prípadových štúdiách, ktoré sa týkali Mantovy, Milána a Benátok. Keďže tieto prípady boli dostatočne podložené písomnými prameňmi, bolo možné lepšie pochopiť financovanie Žigmundovho dvora a kancelárie.

Účastníci konferencie ukázali, že na tému listina a peniaze sa dá pozerat' z najrôznejších uhlov a za použitia najrozmanitejších metodologických prístupov. Príspevky z konferencie budú vydané ako monotematické číslo časopisu *Studia historica Brunensia*. Každý referát v nejakom smere podnietil výdatnú a inšpiratívnu diskusiu, ktorá sa niesla v priateľskom duchu a prednášajúcim isto poskytla dôležitú spätnú väzbu. Boli položené aj otázky, na ktoré odpovie iba ďalší výskum písomností finančnej povahy a histórie finančnej správy. Na tie si snád' budeme môcť odpovedať na niektorom z ďalších workshopov.

Monika Hudáková
Ústav pomocných vied historických
a archivnictví
Filozofická fakulta
Masarykova univerzita

SPRÁVA Z KONFERENCIE DIGITAL HUMANITIES – NÁSTROJE SPRÍSTUPŇOVANIA HISTORICKÉHO DEDIČSTVA

V dňoch 12. a 13. októbra 2022 sa v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici konala vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou, ktorá niesla názov *Digital humanities – nástroje sprístupňovania historického dedičstva*. Podujatie bolo plánovaným výstupom projektu SKRIPTOR, ktorý je projektom APVV s názvom *Inovatívne sprístupnenie písomného dedičstva Slovenska prostredníctvom systému automatickej transkripcie historických rukopisov*. Riešenie projektu sa zo všeobecného kontextuálneho hľadiska realizuje v rámci *Digital humanities* (digitálnej humanistiky). Ide o spoločné pomenovanie a prierezovú metodológiu pre všetky aplikácie informačných a komunikačných technológií (IKT) v spoločenských a humanitných vedách, odboroch a disciplínach a v im zodpovedajúcej praxi. Ústrednou témou podujatia bola digitalizácia a sprístupňovanie archívneho dedičstva, možnosti využitia transkripcie historických dokumentov, prezentácia a zhodnotenie doterajších výsledkov výskumníkov vo vytváraní modelov na transkripciu rukopisov a starých tlačí prostredníctvom softvéru *Transkribus*.

Vedeckú konferenciu v prvý deň (12. októbra 2022) oficiálne otvorili jej garanti Dušan Katuščák (Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, Ústav bohemistiky a knihovníctva Sliezskej univerzity v Opave) a Imrich Nagy (Katedra histórie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici). Prvý príspevok predstavili Monika Péková z odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR a Dan Ryška. Dvojica referujúcich vo svojej prednáške *Digitalizácia a modernizácia elektronických služieb štátnych archívov v európskom kontexte* zdôraznila význam digitalizácie pre ochranu archívneho dedičstva. Referujúci predstavili jednotlivé kroky, ktoré sú potrebné pre modernizáciu štátnych archívov, digitalizáciu obsahu a procesov s cieľom zvyšovať kvalitu a rozsah elektronických služieb a ochranu archívnych dokumentov. Podľa programu mal nasledovať Ján Kováčik zo Slovenskej národnej knižnice v Martine, ktorý sa však na konferenciu nedostavil a svoj príspevok s názvom *Masová digitalizácia v Slovenskej národnej knižnici a jej výsledky* nepredniesol. Ako ďalšia vystúpila Ivona Kollárová z Historického ústavu SAV, ktorá predstavila zámery, míľniky a úskalia sprístupňovania kultúrneho dedičstva v Ústrednej knižnici SAV v Bratislave. Vo svojom príspevku poskytla pohľad na vyše dve desaťročia vývoja a realizácie digitalizačných zámerov, počas ktorých sa preukázali nezrovnalosti medzi víziami inštitúcie a očakávaniami klientov, ako aj medzi existujúcimi možnosťami a obmedzeniami. Následne poukázala aj na výsledky v digitalizácii a sprístupňovaní zbierok, ku ktorým sa Ústrednej knižnici SAV podarilo počas tohto obdobia dospieť. V problematike pokračoval Juraj Michelík zo Slovenského banského archívu v Banskej Štiavnici, špecializovaného pracoviska Slovenského národného archívu. Vo svojom príspevku (*Fond Hlavného komorskogrofskeho úradu v Banskej Štiavnici a jeho digitalizácia*) priblížil dejiny a význam rozsiahleho fondu, charakter dokumentov, ktoré sú v ňom uložené, proces desať rokov trvajúcej systematickej digitalizácie, a jeho sprístupnenie pre bádateľov. Nasledovala diskusia, ktorá ukončila prvý blok prednášok.

Po krátkej prestávke začal druhý blok prednášok. S prvým príspevkom vystúpil Juraj Šedivý z Katedry archívniectva a muzeológie Univerzity Komenského v Bratislave, ktorý sa vo svojej prezentácii venoval problematike digitalizácie prameňov týkajúcich sa dejín Bratislavy. Ďalším referujúcim bol Peter Labanc z Katedry histórie Trnavskej univerzity v Trnave. Vo svojom príspevku *Možnosti, výhody, prínosy, prekážky a nástrahy vyučovania Digital humanities v historických vedách* predstavil svoje postrehy ohľadom vytvárania nového vysokoškolského vyučovacieho predmetu zameraného na prípravu študentov – budúcich historikov, aby si osvojili využívanie informačných technológií nielen počas štúdia, ale aby svoje schopnosti vedeli využiť aj neskôr pri výkone profesie. Nasledoval príspevok Zoltána Szatucseka z Maďarského národného archívu v Budapešti, ktorý priblížil skúsenosti inštitúcie z pozície poskytovateľa služieb pre bádateľov s projektmi zameranými na prepis rukopisov, priebeh práce s platformou Transkribus, a prezentoval výsledky, ktoré viedli k tvorbe vlastného pracovného postupu. Poslednými referujúcimi boli Michaela Mikušková a Lucia Nižníková z Univerzitnej knižnice Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Dvojica mala podľa programu vystúpiť až na druhý deň, ale keďže sa ku konferencii pripájali z Kanady, pre časový posun prezentovali svoju tému na záver prvého dňa prostredníctvom videohovoru. Vo svojej prednáške opísali výsledky svojej práce zameranej na automatickú transliteráciu historickej tlače využitím softvéru Transkribus. Pracovali

so štvorjazyčným dielom J. A. Komenského *Orbis Pictus* z roku 1798, v ktorom boli použité štyri typy fontu. Nasledovala diskusia k témam prednášok, ktorá ukončila prvý deň konferencie.

Druhý deň konferencie (13. októbra 2022) otvoril svojou prezentáciou Dušan Katuščák. Vo svojom príspevku *Transkripcia historických dokumentov v kontexte Digital humanities* priblížil tému transkripcie a niektoré výsledky prepisu historických dokumentov v rámci projektu SKRIPTOR. Predstavil metodologický kontext transkripcie a prezentoval svoje postrehy ohľadom globálnych trendov v oblasti dokumentácie. Ďalším referujúcim bol Pavol Maliniak z Katedry histórie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorý vo svojej prednáške ozrejmil svoje pracovné postupy pri vytváraní modelov na automatickú transliteráciu rukopisného kazateľského diela Izáka Abrahamidesa. V téme pokračovala Klára Kováčová (Ústav bohemistiky a knihovníctva Sliezskej univerzity v Opave), ktorá prezentovala ukážku transkripcie vzácnjej kuchárskej knihy z roku 1667, na ktorej pracovala v rámci svojej bakalárskej práce. Poslednými referujúcimi prvého bloku boli Martin Katreniak (Novohradské múzeum a galéria v Lučenci) a Patrik Kunec (Katedra histórie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici). Dvojica na príklade kanonických vizitačných protokolov predstavila svoje postupy pri vytváraní modelov na automatickú transkripciu prameňa obsahujúceho viac rukopisov. Po diskusii k prezentáciám nasledovala krátka prestávka.

Prvým referujúcim druhého bloku bol Oto Tomeček z Katedry histórie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorý prezentoval svoje výsledky pri vytváraní modelu na automatickú transkripciu novolatinského rukopisu reambulačného protokolu z Banskej Bystrice. V téme práce so softvérom Transkribus pokračovala Mária Bôbová zo Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici. Vo svojom príspevku (*Nové možnosti digitálneho prostredia vo výskume dejín knižnej kultúry*) predstavila proces tvorby modelu rukopisu, primárne určeného pre historický rukopisný katalóg cirkevnej knižnice Kňazského seminára sv. Karola Boromejského v Banskej Bystrici. S ďalšou prezentáciou vystúpila Alica Kurhajcová (Katedra histórie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici), ktorá priblížila svoje pracovné postupy a skúsenosti s tvorbou modelu na automatické rozpoznávanie rukopisu Jozefa Miloslava Hurbana. Posledným referujúcim konferencie bol Imrich Nagy z Katedry histórie Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorý na príklade Csákósovho katalógu prezentoval svoje postrehy a závery ohľadom využitia platformy Transkribus na sprístupnenie dobových archívnych pomôcok. Po odznení poslednej prezentácie nasledovala opäť diskusia. Po záverečných slovách organizátorov bola vedecká konferencia oficiálne ukončená, následne sa mohli záujemcovia zúčastniť exkurzie do Digitalizačného centra Slovenskej národnej galérie v Banskej Bystrici.

Z konferenčných prednášok bol vydaný zborník abstraktov. Autori zaoberajúci sa platformou Transkribus aktuálne pripravujú spoločný publikačný výstup v podobe editovanej vedeckej monografie.

Sabina Danková
Katedra histórie
Univerzity Mateja Bela
v Banskej Bystrici